

Obhajoba pluralitnej koncepcie kresťanskej filozofie (kritická revízia Seifertovho katafatického prístupu na pozadí diskusie z 1930) ¹

JÁN HRKÚT

A Defense of the Pluralistic Concept of Christian Philosophy: A Critical Revision of Seifert's Cataphatic Approach in Light of the 1930 Debate

DOI: <https://doi.org/10.54937/kd.2024.15.Supp.100-112>

ABSTRACT: The term of ‚Christian philosophy‘ is less traditional than often assumed. It was not until the 1930s that the term became the subject of a significant and intense debate. This controversy elicited a range of responses, including outright rejection of the term as a *contradictio in adiecto* (a contradiction in terms), alongside more moderate interpretations that sought to rehabilitate and redefine its meaning. This study aims to trace the historical development of this debate and to engage with a contemporary interpretation offered by Josef Seifert, characterized as a cataphatic approach to the concept. The primary objective is to critically analyze Seifert's position while revisiting the broader discourse on Christian philosophy, ultimately striving for a more coherent and accessible definition of the term.

Keywords: Christianity, Philosophy, Plurality, Seifert, Rationality, Criteria.

Úvod

Naša stať prezentuje problém kresťanskej filozofie v niekoľkých aspektoch. Najprv terminologicky vymedzuje, v čom *problém* kresťanskej filozofie spočíva a v čom nie. Snaží sa tým odlíšiť pseudoprotblém od témy, ktorá si naozaj zasluhuje odbornú pozornosť. Následne predstavujeme krátku históriu a protagonistov sporu o kresťanskú filozofiu z tridsiatych rokov 20. storočia. Budeme čerpať z bohatých diskusií v tejto polemike, ktorá sa odohrala (a možno ešte stále odohráva) prevažne (ale nielen) vo frankofónnom prostredí.

Následne sa pokúsime o novú interpretáciu, ktorú predstavil v poslednom období Josef Seifert. Navrhol koncepciu, kde je výraz ‚kresťanská filozofia‘ zmysluplný, a to za splnenia určitých podmienok. Analýza tohto návrhu a zhodnotenie jeho príspevku tvorí záverečnú časť, ktorá predstavuje pokus o originálnu časť tejto state. Naša štúdia skúma historické a systematické uchopenie podmienok, ktoré boli kladené v diskusií o výraze ‚kresťanská filozofia‘.

---

¹ Práca na tomto texte bola podporená v rámci projektu VEGA č. 1/0354/24 *Pluralita a relativizmus v súčasnej filozofii*.

Cieľom tejto štúdie je nakoniec navrhnúť tri kritériá, na základe ktorých možno označiť istú filozofickú pozíciu či teóriu ako kresťanskú. Ako východisko nám bude slúžiť zmienená teória Josefa Seiferta. Seifert ponúkol súbor jedenástich podmienok, ktoré spoločne tvoria pozitívnu stratégiu vymedzujúcu význam kresťanskej filozofie. Túto jeho koncepciu podrobne preskúmame, zhodnotíme a navrhujeme doplnujúce podmienky. Cieľom štúdie je formulovať pluralitný prístup, ktorý vysvetlí, čo robí kresťanskú filozofiu kresťanskou (kritérium afirmácie, kritérium otvorenosti transcendentii a kritérium kresťanského étosu).

Terminologické vymedzenia

Vo filozofickej, teologickej, historickej, literárnej, ale aj širšej humanitno-vednej diskusii sa môžeme nezriedka stretnúť s adjektívom ‚kresťanský‘. Označuje sa tak filozofia, archeológia, antropológia, umenie a pod.² Použitie tohto výrazu je oprávnené vtedy, ak sa ‚kresťanský‘ používa v dištinktívnom a na iný význam neredukovateľnom zmysle. Uvedené publikácie a v nich zachytený výskum z obdobia posledných dvadsiatich rokov tieto podmienky spĺňajú.

Z iného uhla pohľadu môžeme konštatovať, že výraz ‚kresťanský‘ používajú proponenti alebo obhajcovia *kresťanskej* pozície ako vymedzenie sa voči ostatným prístupom. Ale môžeme sa stretnúť s jeho používaním aj v relativistickom či priam ironickom zmysle. To je prípad slávnej a vtipnej otázky, ktorú položil Émile Bréhier v roku 1931³, keď *ad absurdum* dovádza otázku o možnosti kresťanskej filozofie s poukazom, že rovnako je nemysliteľná kresťanská fyzika alebo kresťanská matematika.

Ďalšie podstatné terminologické vysvetlenie rozlišuje iné dva významy, v ktorých môžeme označiť niečo výrazom ‚kresťanský‘. Použitie môže mať deskriptívny alebo normatívny význam. Deskriptívny je označujúci, ktorý na základe istých znakov alebo cieľov považuje danú oblasť poznania za kresťanskú. Naproti tomu normatívny je vymedzujúci v tom zmysle, že kladie súbor kritérií, splnením ktorých dané skúmanie alebo výsledok práce možno označiť za kresťanský. Práve tento súbor kritérií má silnú dištinktívnu funkciu. Predmetná práca alebo text nie sú kresťanskými náhodne, ale vtedy a len vtedy, ak spĺňajú podmienky, ktoré *ex ante* platia, lebo sú stanovené.

² Pars pro toto – uvádzame niekoľko typických dôkazov o používaní výrazu ‚kresťanský‘ v spojitosti s výskumom a sub/disciplínami v súčasnom akademickom priestore: v roku 2019 vyšla antológia textov významných súčasných filozofov o koncepciách a výzvach súčasnej debaty o kresťanskej filozofii. SIMMONS, Aaron. (ed.). *Christian Philosophy: Conceptions, Continuations, and Challenges*. Oxford : Oxford University Press, 2019. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198834106.001.0001>; Prof. Reiner Sörries vyučuje dejiny umenia a kresťanskú archeológiu na univerzite v nemeckom Erlangene; tu uvádzame jeho publikáciu k úvodu do kresťanskej archeológie: SÖRRIES, Reiner. *Spätantike und frühchristliche Kunst: Eine Einführung in die Christliche Archäologie*. Köln-Weimar-Wien : Böhlau Verlag, 2013; kresťanská antropológia – CONRADIE, Ernst Marais. *An Ecological Christian Anthropology. At Home on Earth?* London : Routledge, 2005; neprekvapuje ani označenie umenia s príznamkom ‚kresťanský‘ – WILLIAMSON, Beth. *Christian Art : A Very Short Introduction*. Oxford : Oxford University Press, 2004. <https://doi.org/10.1093/actrade/9780192803283.001.0001>

³ BRÉHIER, Émile. *Ya-t-il une philosophie chrétienne?* In *Revue de Métaphysique et de Morale*, 1931, roč. 38, č. 2, s. 162.

V tomto kontexte nám výborne poslúži epizóda z dejín literatúry, ktorá opisuje spor autora a označovania jeho diel literárnymi vedcami. V tomto spore nešlo o adjektívum kresťanské, ale o ešte užšie označenie ‚katolícke‘. Jeden z popredných spisovateľov⁴ 20. storočia Graham Greene bol podľa niektorých autorov považovaný za významného predstaviteľa tzv. katolíckeho románu, resp. katolíckej literárnej renesancie. Išlo o predstaviteľov od polovice 19. do približne polovice 20. storočia, ktorí prejavovali afinitu ku katolicizmu, či už ako návratu ku katolíckej tradícii alebo ako konvertní na katolicizmus. Sám Graham Greene vraj toto označenie ‚katolícky spisovateľ‘ odmietal. Radšej sa označoval ako spisovateľ, ktorý bol náhodou katolík.⁵ Táto asymetria v označovaní sa samotným autorom na jednej strane a literárnou kritikou a literárnou teóriou na strane druhej je veľmi zaujímavá. Kto môže vedieť lepšie, či je autor predstaviteľ *katolíckeho románu*? Sám autor? Alebo skôr literárny vedec? Existuje vôbec stabilný súbor kritérií pre označenie toho, čo znamená, že niekto napísal katolícky román? A vlastne existuje niečo také ako katolícky román? Problém nie je so žánrovým vymedzením románu. Ale s adjektívom ‚katolícky‘. Ak Graham Greene odmieta označovať svoje diela ako príklady hnutia katolícky román (orig. Catholic novel), majú právo literárni vedci tak jeho romány označovať? Ak áno, je potrebné zodpovedať niekoľko závažných otázok. Čo robí katolícky román katolíckym? Existujú stabilné podmienky alebo kritériá na používanie označenia katolícky román?

Spor o kresťanskú filozofiu

Analogická polemika sa môže odohrať (a v skutočnosti sa aj odohrala) v oblasti filozofie. Totiž výraz ‚kresťanská filozofia‘ nie je až taký tradičný, akoby sa mohlo zdať. Za prvé použitie výrazu ‚kresťanská filozofia‘ možno považovať časť novoročnej homílie Jána Chryzostoma z roku 387⁶. A s určitosťou tiež možno konštatovať, že sa spomína o približne dvadsať rokov neskôr aj u Augustína v spise proti Juliánovi⁷. Augustín na prelome 4. a 5. storočia ďalej tvrdí, že filozof je tým, kto miluje Boha, pretože pravým a najvyšším dobrom je Boh. Boh je pre filozofa niečím takým, ako je pre oko svetlo.⁸ Rozumieme tomu tak, že je podmienkou videnia iných vecí. Ak filozof poznáva, potom poznáva vďaka svetlu (Bohu). Ale predstava o svetle v 4. storočí je iná ako naša predstava svetla ako fyzikálnej veličiny. Augustín rozoznáva telesné

⁴ Napr. podľa STADE, George – KARBIENER, Karen. (eds.). *Encyclopedia of British Writers, 1800 to the Present*. Second edition. 20th Century and Beyond. New York : Infobase Publishing, 2009, s. 218 – 219.

⁵ MUDFORD, Peter. *Graham Greene*. Liverpool : Liverpool University Press, 1996, s. 21 – 36. <https://doi.org/10.2307/j.ctv5rf47v>

⁶ Ján Chryzostomus. Homília In Kalendas: „Tó paraterein eméras ou Xristianikes Filosofias, all Helenikés plátes estín.“ „Dies observare non Christianae Philosophiae, sed Graeci erroris est.“ MIGNE, Jacques Paul. *Patrologiae cursus completus. Series Graeca. Tomus XLVIII. S. Joannes Chrysostomus*. Paris : Petit Montrouge, 1862, s. 956 (MPG 48, 956). Cit. z VOLEK, Peter. *Súčasná chápanie kresťanskej filozofie*. In *Viera a život*, 1998, roč. 8, č. 4, s. 388.

⁷ „Prosím vás, nedovoľte, aby filozofia pohanov bola čestnejšia ako naša kresťanská filozofia [philosophia christiana – pozn. J. H.], ktorá je jedinou pravou filozofiou, lebo jej meno znamená hľadanie alebo lásku k múdrosti.“ Cit. podľa AUGUSTINUS, Aurelius. *Against Julian*. New York : Fathers of the Church, Inc., 1957, IV. 72.

⁸ AUGUSTINUS, Aurelius. *O Boží obci I*. Praha : Univerzita Karlova, Karolinum, 2007, VIII. 8.

a netelesné svetlo. V každom prípade, svetlo je princípom každého poznania.⁹ Augustínovská predstava filozofie nevyhnutne predpokladá náboženskú (konkrétne kresťanskú) dimenziu, absolútne bytie, ktoré umožňuje poznanie nielen seba, ale aj všetkých ostatných vecí. Vplyv kresťanskej misie a doktríny mal na filozofiu nepopierateľný vplyv¹⁰. Augustínovský prístup (svetlo pre oko) načrtáva absolútne bytie ako epistemologický princíp, na horizonte ktorého poznávajúci poznáva. To je však metapoznanie, *ex post* reflexia, ako dosahujeme poznanie. Už sme tento prístup označili ako deskriptívny. Nás v tejto štúdii zaujíma, či existujú *ex ante* podmienky, ktoré zrozumiteľne vymedzia obsahové kritériá kresťanského filozofovania.

O takomto (normatívnom) určení *kresťanskej filozofie* sa odohrala diskusia v 30. rokoch 20. storočia najmä vo frankofónnom a neskôr anglojazyčnom kontexte. V tejto zaujímavej polemike sa kladli fundamentálne otázky o tom, či je vôbec 'kresťanská filozofia' zmysluplný výraz, a v prípade že áno, aký by nemala a aký by naopak mala mať význam. Diskusia kulminovala, ostala otvorená, a v istom zmysle táto otázka vzbudzuje záujem a ohlas doteraz.¹¹ Vráťme sa opäť k výrazu 'kresťanská matematika', ktorý bol Bréhierom použitý ako argument *ad absurdum* na to, aby zdôvodnil svoj odmietavý postoj označovať nejakú filozofiu ako kresťanskú. Zrejme tým Bréhier chcel vyjadriť požiadavku nad-subjektívneho, čiže objektívneho a na osobe autora nezávislého filozofického skúmania. Za takéto zvyčajne bez pochybností považujeme poznanie v matematike alebo fyzike. "Bréhier v tomto kontexte vyjadruje ľútosť nad stratou autonómie filozofie, chápe 'kresťanskú filozofiu' ako neautentickú filozofiu, ktorá by bola nútená podriaďiť sa nejakej vonkajšej autorite."¹²

Podriadenie sa alebo súlad s externou doktrínou (v tomto prípade kresťanskou) však neznamená, že autor nutne musí byť kresťan. Ide o akési externé vymedzenie, koherenciu, absenciu nesúladu. Van Steenberghen¹³ poukazuje na to, že niektorí kresťania sa venujú filozofickému skúmaniu, a preto ich nazývame kresťanskí filozofi. Ale filozofia nikdy nie je kresťanská vo formálnom a rigoróznom zmysle. Analogicky, ako sme vyššie uviedli spor o katolícky román, v ktorom Greene sám seba nazýval spisovateľom, ktorý je *náhodou* katolík, zatiaľ čo literárna kritika ho označovala za predstaviteľa *Catholic novel*. Bréhier a účastníci sporu o kresťanskú

⁹ ALLERS, Rudolph. *St. Augustine's Doctrine On Illumination*. In *Franciscan Studies*, 1952, roč. 12, č. 1, s. 27. <https://doi.org/10.1353/frc.1952.0020>

¹⁰ Napr. ŠPRUNK, Karel. *Dějiny pojmu „křesťanská filozofie“*. In *Salve*, 2009, roč. 19, č. 2, s. 12 – 13; ešte pozitívnejšie to hodnotí ROJKA, Luboš. *Křesťanskí filozofii a ich filozofie*. In *Radost a nádej*, 2017, roč. 20, č. 1 – 2, s. 22. Podmienenosť konkrétneho vývoja európskej filozofie zdôrazňuje aj Bernard Francis Lonergan, keď tvrdí, že v konkrétnom kresťanskom historickom milieu sa filozofia vyvíjala inak, než ako by sa vyvíjala bez neho (porov. LONERGAN, Bernard Francis. *The Origins of Christian Realism*. In: Robert Croken – Frederick Crowe – Robert Doran (eds.). *Collected works of Bernard Lonergan*. 6. *Philosophical and theological papers 1958 – 1964*. Toronto : University of Toronto Press, 1996, s. 81 – 82).

¹¹ O aktualite otázky svedčí napr. reprezentatívna antológia SIMMONS, J. Aaron (ed.). *Christian Philosophy: Conceptions, Continuations, and Challenges*. Oxford : Oxford University Press, 2019, kde prispeli autori ako Alvin Plantinga, Jean-Luc Marion, Kevin Hart, Charles Taliaferro, Paul K. Moser, Graham Oppy, William Hasker a ďalší.

¹² SEIFERT, Josef. *Christian Philosophy and Free Will*. South Bend, Indiana : St. Augustine's Press, 2019, s. 64.

¹³ VAN STEENBERGHEN, Fernand. *La Ile Journée d'études de la Société thomiste et la notion de «philosophie chrétienne»*. In *Revue néo-scholastique de philosophie*, 1933, roč. 35, č. 40 (1933), s. 554. <https://doi.org/10.3406/phlou.1933.2820>

filozofiu 1930, ktorých inšpiroval, sa mohli pravdepodobne obávať istého obmedzenia, ak by výraz ‚kresťanská filozofia‘ mali obhajovať. Mohla im tiež chýbať adekvátna pluralita východísk a prístupov, z ktorých by mohli filozofii vychádzať.

Avšak v polemike s Bréhierom iní autori (Maritain¹⁴, Gilson¹⁵, Steinová¹⁶), navrhovali umiernennejšie interpretácie a snažili sa o istú rehabilitáciu výrazu ‚kresťanská filozofia‘. Za umiernennejšiu pozíciu považujeme predpoklad, že filozofia má odlišný charakter ako prírodovedné alebo technické skúmanie. Do práce filozofa omnoho výraznejšie zasahuje kultúrny a myšlienkový kontext, bazálne presvedčenia a individuálne predispozície autora. Tento autorský osobný vklad môžeme nazvať personalizovaný alebo svetonázorový charakter a ako taký sa netýka iba filozofických textov, ale aj mnohých iných tvorivých oblastí, ako sú umenie, pedagogika, alebo aj psychoterapia. A rovnako kresťanská filozofia nemusí znamenať obmedzenie predpokladov a východísk. Podľa Rojku „už z princípu nemôže existovať len jeden kresťansko-filozofický systém... kresťanská filozofia označuje otvorenú množinu systémov.“¹⁷ Pluralita sa v kresťanskej tradícii filozofie prejavuje pomerne výrazne. Poznáme a vieme odlíšiť augustiniánsky a tomistický prístup, personalistické alebo existencialistické východisko, fenomenológiu a transcendentálny prístup, kontinentálnu filozofiu a analytickú tradíciu filozofie.

Seifertov katafatický prístup

Už sme naznačili, že spor o kresťanskú filozofiu nebol v 20. storočí vyčerpaný. Diskusia pokračuje ďalej a autori prinášajú nové interpretácie, ktorými prehľbujú dve základné tendencie pôvodnej polemiky: prvá sa snaží výraz ‚kresťanská filozofia‘ eliminovať, resp. ukázať ako nepresný až absurdný, druhá sa snaží ‚kresťanskú filozofiu‘ rehabilitovať, poukázať na jej obsahové parametre a pozitívny program, ktorým prispieva do filozofického skúmania.

Medzi predstaviteľov tejto druhej tendencie patrí aj Josef Seifert¹⁸. Tento významný súčasný filozof ponúka sofistikovanú a inšpiratívnu koncepciu kresťanskej filo-

¹⁴ K významným Maritainovým prácam v tejto téme patrí: MARITAIN, Jacques. De la notion de philosophie chrétienne. In *Revue néoscholastique de philosophie*, 1932, roč. 34, č. 34, s. 153 – 186. <https://doi.org/10.3406/phlou.1932.2654>; MARITAIN, Jacques. *An Essay on Christian Philosophy*. New York : Philosophical Library, 1955; MARITAIN, Jacques. *About Christian Philosophy*. In (ed. by Balduin Schwarz) *The Human Person and the World of Values: A Tribute to Dietrich Von Hildebrand by His Friends in Philosophy*. New York : Fordham University Press, 1960. s. 1 – 11; MARITAIN, Jacques. *Collected Works of Jacques Maritain XX. Untrammled Approaches*. Notre Dame : University of Notre Dame Press, 1997. <https://doi.org/10.2307/j.ctvpj79bz>

¹⁵ Významné práce ako: GILSON, Etienne. What is Christian Philosophy?. In *A Gilson Reader*. (ed. Anton Charles Pegis) Garden City, NY : Hanover House, 1957, s. 177 – 191; GILSON, Etienne. *Elements of Christian Philosophy*. Garden City, N.Y. : Doubleday, 1960; GILSON, Etienne. *The Spirit of Mediaeval Philosophy*. Notre Dame : University of Notre Dame Press, 1991; GILSON, Etienne. *Christian Philosophy : An Introduction*. Toronto : Pontifical Institute of Mediaeval Studies, 1993.

¹⁶ STEINOVÁ, Edita. *Konečné a večné bytie*. Bratislava : Európa, 2022, najmä na s. 19 – 34.

¹⁷ ROJKA, Luboš. Kresťanskí filozofi a ich filozofie. In *Radosť a nádej*, 2017, roč. 20, č. 1 – 2, s. 14.

¹⁸ Prehľadný a stručný úvod do filozofického a životného projektu Josefa Seiferta ponúka napr. CAMBRONERO, Marcelo López. A Brief Introduction to Josef Seifert's Philosophy. In *Journal of East-West Thought*, 2017, roč. 7, č. 1, s. 1 – 8.

zofie.¹⁹ V skutočnosti načrtáva demarkačnú líniu kresťanskej filozofie. Demarkáciou tu nie je vymedzená jedna koncepcia, ale pluralita koncepcií. Tomu zodpovedajú aj Seifertove pozitívne vymedzenia. Celkovo ich ponúka jedenásť. Ani jednu z týchto podmienok nechápeme ako exkluzívnu, samostatnú, ale kumulatívne znamenajú významný priestor, v rámci ktorého možno identifikovať rôzne kresťansko-filozofické koncepcie. Toto vymedzenie by sme mohli nazvať aj klastrová katafatická koncepcia kresťanskej filozofie. Klastrová preto, lebo je založená na súbore podmienok alebo kritérií, ktoré spoločne vymedzujú to, čím je (alebo by mala byť) kresťanská filozofia. Katafatická preto, lebo pozitívne určuje obsah (na rozdiel od možnej *via negativa*, teda vymedzenia, čím kresťanská filozofia nie je alebo by nemala byť.)

Prvou podmienkou je kompatibilita kresťanskej filozofie s kresťanským zjavením a vierou. „... filozoficky poznaná pravda [je – pozn. J. H.] ‚zlučiteľná‘ s kresťanskou vierou... Ak však rozpory medzi danou filozofiou a kresťanskou vierou presahujú body, v ktorých sú kompatibilné, určite nemôžeme takúto filozofiu nazvať kompatibilnou s kresťanskou vierou len kvôli niekoľkým bodom ich zhody.“²⁰ To je pochopiteľná a takpovediac prirodzená neprekvapujúca požiadavka. Kresťanská nemôže byť filozofia, ktorá je principiálne nezlučiteľná s relevantnou pravdou kresťanskej doktríny.

Druhou podmienkou je blízkosť alebo príbuznosť témy, pretože kresťanská „filozofia, ktorá sa tematicky a do určitej hĺbky zaoberá tými témami, ktoré nám kresťanská viera predkladá ako najdôležitejšie.“²¹ Opäť, samotné skúmanie relevantných *kresťanských* tém nie je samo osebe kresťanskou filozofiou. Ale táto podmienka je pravdepodobným znakom, rozlíšením, pričom spolu s ďalšími podmienkami vytvára zrozumiteľnú tematickú oblasť, v ktorej sa kresťanskí filozofi pohybujú.

Tretou podmienkou je epistemicky pozitívny vzťah k poznaniu z rôznych zdrojov, vrátane cesty viery. „Pred myslou filozofa, ktorý sa môže spoľahnúť na Božie Zjavenie, totiž leží otvorená jedna a tá istá skutočnosť, osvetlená nielen svetlom rozumu, ale aj druhým a silnejším svetlom Božieho Zjavenia.“²² Kresťanskí filozofi formulujú a zdôvodňujú svoje tvrdenia vždy racionálne a z hľadiska prirodzeného svetla rozumu. Nezdôvodňujú teda pomocou náboženských alebo teologických premís a argumentov. Napriek tomu nie sú voči zdrojom kresťanskej doktríny *hluchí*, ale poznanie z oboch zdrojov kreatívne a kooperatívne využívajú.

Štvrtou podmienkou je požiadavka, aby kresťanské filozofické poznanie bolo ovplyvnené cnosťami, ktoré pomáhajú intelekt otvoriť pravde, kým naopak, neresti

¹⁹ Okrem pre našu tému kľúčového diela SEIFERT, Josef. *Christian Philosophy and Free Will*. South Bend, Indiana : St. Augustine's Press, 2019, možno uviesť aj ďalšie jeho významné a pre koncept kresťanskej filozofie do istej miery dôležité diela: SEIFERT, Josef. *Filosofie. Pravda. Nesmrtnosť. Tři pražské přednášky*. Praha : TF UK, 1998; SEIFERT, Josef. *De Veritate – Über die Wahrheit. Vom Wesen der Seinswahrheit, Erkenntniswahrheit und Urteilswahrheit. Band 1: Wahrheit und Person*. Frankfurt : Ontos Verlag, 2009. <https://doi.org/10.1515/9783110330410>; SEIFERT, Josef. *De Veritate – Über die Wahrheit. Wahrheit und Wahrheitstheorien. Band 2: Der Streit um die Wahrheit*. Frankfurt : Ontos Verlag, 2009; SEIFERT, Josef. Auto-Presentation of My Philosophy. In *Journal of East-West Thought*, 2017, roč. 7, č. 1, s. 9 – 42.

²⁰ SEIFERT, Josef. *Christian Philosophy and Free Will*. South Bend; Indiana : St. Augustine's Press, 2019, s. 13.

²¹ SEIFERT, *Christian Philosophy and Free Will*, s. 15.

²² SEIFERT, *Christian Philosophy and Free Will*, s. 17.

uzatvárajú myseľ pred pravdou a zaslepujú ju.²³ Túto podmienku je vhodné chápať v širšom kontexte európskej filozofickej tradície, ktorej je blízke spájanie úsilia o cnosť a úsilia o pravdu. Dokonca podľa niektorých historikov filozofie (Pierre Hadot²⁴) antická tradícia považovala filozofiu za duchovné cvičenie, v ktorom sa rozvíjali tak morálne, ako aj intelektuálne cnosti v symbióze. O túto jednotu ide aj Seifertovi vo formulácii tejto podmienky.

Piatá podmienka nadväzuje na prvú, pričom kompatibilitu skúma ako vzťah dôsledkov a predpokladov. Vychádzajúc z predpokladov kresťanskej doktríny, je pre kresťanského filozofa dôležité neprotirečiť tej istej doktríne ani v dôsledkoch vlastnej teórie.²⁵ Poznať kresťanskú doktrínu, prioritovať jej východiská nestačí, ak je s ňou kresťanský filozof vo svojich dôsledkoch nekompatibilný.

Šiesta podmienka sa týka tradičnej disciplíny kresťanskej intelektuálnej tradície, a síce apologetiky. Je to akási preambula fidei, to znamená racionálna dispozícia alebo príprava pre neskoršie prijatie náboženskej (kresťanskej doktríny). Prijatie kresťanskej viery si „vyžaduje veľký skok nad rámec všetkých pochopiteľných dôvodov viery. Aj štúdium tohto ‚viac viery‘, jej spoznávanie a zároveň presahovanie hraníc čistého rozumu, ako aj racionalita tohto skoku v akte viery a jeho rozumné dôvody, sú dôležitou témou kresťanskej filozofie.“²⁶ Podľa Seiferta preto filozofia môže a dokonca má skúmať racionalitu aktu viery.²⁷ V tradícii kresťanstva sa opakovane zdôrazňujú skúsenosti ľudí, ktorý vnímajú akt svojej viery ako skok, ktorý nie je skokom do istoty, ale v momente skoku naopak do neistoty. Až retrospektívne možno v tomto skoku nájsť racionalitu a štruktúru, ku ktorej skúmaniu nabáda táto Seifertova podmienka.

V kontexte *siedmej podmienky* je Seifert presvedčený, že filozof má kapacitu pochopiť špecificky kresťanské aspekty v ich inteligibilnej (racionálne poznateľnej) podobe.²⁸ Tento optimizmus ohľadom filozofického skúmania možno dokladovať viacerými konverziami, ktoré sa *prihodili* filozofom (Max Scheler, Editha Steinová, Dietrich von Hildebrand). Kresťanskí filozofi môžu a majú skúmať nielen obsah špecificky kresťanských fenoménov (toto je obsah druhej Seifertovej podmienky), ale ich skúmanie disponuje špecifickým prístupom k fenoménu. Prístupom, ktorý je transformujúci v poznaní a niekedy aj v životoch tých, ktorí ho realizujú.

Ôsma podmienka smeruje k jadrú toho, čo znamená filozofia. „Pravda zjavená Bohom ako najvyššia múdrosť... chápe ako naplnenie všetkých ľudských a filozofických snáh o múdrosť.“²⁹ Láska k múdrosti zahŕňa v kresťanskej intelektuálnej tradícii aj inšpiráciu k múdrosti, ktorá je nielen častou témou kresťanského zjavenia, ale je dokonca chápaná ako vlastnosť Boha. Múdrosť má teoretický aj praktický rozmer

²³ SEIFERT, *Christian Philosophy and Free Will*, s. 18 - 19.

²⁴ HADOT, Pierre. *Philosophy as a Way of Life. Spiritual Exercises from Socrates to Foucault*. (ed. Arnold Ira Davidson) Oxford; Cambridge; Massachusetts : Basil Blackwell, 1995, s. 126, 128.

²⁵ SEIFERT, Josef. *Christian Philosophy and Free Will*. South Bend; Indiana : St. Augustine's Press, 2019, s. 20.

²⁶ SEIFERT, *Christian Philosophy and Free Will*, s. 20 - 21.

²⁷ SEIFERT, *Christian Philosophy and Free Will*, s. 20.

²⁸ SEIFERT, *Christian Philosophy and Free Will*, s. 21.

²⁹ SEIFERT, *Christian Philosophy and Free Will*, s. 23.

a kresťanská filozofia oba tieto rozmery čerpá zo širšieho rámca ľudskej a biblickej múdrosti.

Deviata podmienka hovorí o heteronómii kresťanskej filozofie. Seifert tu postuluje tvrdenie, že kresťanská filozofia sa čiastočne vzdáva svojej úlohy najvyššej ľudskej múdrosti a ostáva otvorená korekcii a dotvoreniu božským zjavením. Toto Seifert nazýva heteronómiou filozofie.³⁰ Určite tým nemá na mysli kapituláciu alebo rezignáciu racionality kresťanskej filozofie zoči-voči niečomu super-racionálnemu. Skôr ide o pokoru a opatrnosť, aby sa istý typ racionality neabsolutizoval. Žiadne filozofické poznanie totiž nie je absolútne a apodiktické. Preto je koncept ohraničenej racionality³¹, takej, ktorá označuje širokú škálu deskriptívnych, normatívnych a preskriptívnych modelov efektívneho správania, ktoré sa odchyľujú od predpokladov dokonalej racionality, adekvátnym opatrným a pokorným prístupom.

Desiata podmienka tematizuje vzťah vierou a rozumom. Nie konfrontačne, ale vidí obe tieto mohutnosti ako príležitosti na budovanie *summy* vyššej (všetkej) múdrosti. Namiesto toho, aby kresťanská filozofia pocítovala prvotnú výzvu oslobodiť náboženstvo od jeho omylov, pokorne skláňa hlavu pred vyššou, Božou múdrosťou.³² Táto pokora uznáva možnosť vyššej syntézy alebo syntézy na vyššej úrovni, ktorá prekonáva ako zdanlivé konfrontácie na úrovni nižšej.

Formulácia *jedenástej* (poslednej) *podmienky* má charakter odmietnutia nezdravých či iluzórnych ambícií filozofie. Kresťanská filozofia je „filozofiou, ktorá sa vzdáva svojej v konečnom dôsledku nedôstojnej a nadľudskej snahy ukázať ľudstvu vlastnými silami cestu ku katarzii a vykúpeniu, čo je však úloha, na ktorej sa mohla v istom zmysle skutočne podieľať v antickom Grécku, ale ktorá je podľa kresťanského filozofa v konečnom dôsledku iba úlohou Zjavenia božskej múdrosti a božského Vykupiteľa.“³³ Ani pre kresťanov nemôže byť filozofia cestou fundamentálnej záchrany (spásy). Utopie budované nezriedka aj filozofickými nástrojmi a textami sú vzdialené od myšlienky, že tá najnákladnejšia záchrana (spása) je nakoniec darom³⁴, ktorý sa človeku nedostáva preto, že filozofuje, ale preto, že tento dar ako dar prijíma.

Tri komprehenzívne kritériá

Filozofi sa často vo svojich textoch nevyhnú opätovnému situovaniu a vysvetleniu, ako vlastne filozofiu chápú. To je odlišné od fyziky alebo biológie, ktoré nebývajú tak často spochybňované a nanovo vymedzované. Kresťanskí filozofi sa tejto črte filozofie venujú možno ešte častejšie.

³⁰ SEIFERT, *Christian Philosophy and Free Will*, s. 24.

³¹ WHEELER, Gregory. 2020. Bounded Rationality. In *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2020 Edition). Edward Nouri Zalta (ed.). [on-line]. Dostupné na internete: <<https://plato.stanford.edu/archives/fall2020/entries/bounded-rationality/>>[11.8. 2024]

³² SEIFERT, Josef. *Christian Philosophy and Free Will*. South Bend; Indiana : St. Augustine's Press, 2019, s. 26 – 27.

³³ SEIFERT, *Christian Philosophy and Free Will*, s. 27.

³⁴ BLONDEL, Maurice. *The Letter on Apologetics and History and Dogma*. Grand Rapids : William B. Eerdmans Publishing Company, 1994, s. 154.

Kresťanskú filozofiu chápeme dvojakým spôsobom, analogicky ako Nicholas Wolterstorff³⁵. Kresťanská filozofia je na jednej strane sociálna prax, na strane druhej sú to myšlienky a texty, ktoré sa v tejto praxi objavujú, zachytávajú a publikujú. Uvedenú sociálnu prax nakoniec aj tak viac-menej realizujú filozofi, ktorí sú zároveň kresťania. V tomto pokladáme Seifertove poznámky³⁶ za príliš opatrné a vzdalujúce sa realite. Otázka kresťanskej filozofie nie je v centre záujmu filozofie ako takej a prispievajú do nej najmä filozofi združení v rôznych spoločnostiach a asociáciách, ktoré to majú ako svoj program.³⁷ Seifert tento aspekt kresťanskej filozofie ako sociálnej praxe do istej miery prehliada. Považujeme za potrebné a užitočné ho zmeniť a zvýrazniť.

Podstatnejším prínosom tejto state je však revízia a kategorizácia Seifertových jedenástich podmienok, ktoré on chápe ako pozitívne (katafatické) vymedzenia kresťanskej filozofie. Navrhujeme predložené podmienky zúžiť do troch kritérií.

Tri kritériá kresťanskej filozofie:

1. *Kritérium afirmácie*. Toto kritérium poukazuje na koherenciu smerujúcu k súladu v obsahoch filozofických pozícií a jadra kresťanskej doktríny. Koherencia sa týka východísk a dôsledkov, princípov a tém. V Seifertovej kategorizácii pokrýva kritérium afirmácie prvú, druhú a piatu podmienku.
2. *Kritérium otvorenosti transcendentii*. Nielen kresťanská filozofia je otvorená impulzom, ktoré transcendujú bežne uchopované východiská filozofických prístupov. Avšak v našom skúmaní je toto kritérium *conditio sine qua non* možnosti kresťanskej filozofie. V Seifertovej schéme pokrýva kritérium otvorenosti transcendentii tretiu, šiestu, ôsmu, deviatu a desiatu podmienku.
3. *Kritérium kresťanského étosu*. Inherentnou súčasťou tradície a aj súčasnosti kresťanskej filozofie sú nielen obsahy, ale aj typické propozičné postoje. Ich vyjadrením sú etické a dianoetické cnosti, alebo v inej terminológii morálne a intelektuálne habity. Toto rozlíšenie a požiadavku veľmi podrobne opísal už Aristoteles. Špecifickým kresťanským prvkom je pokora, ktorá nechápe filozofiu ako definitívnu spásu (v epistemickom či morálnom zmysle), ale ako cestu, ktorá zbavuje človeka prekážok prijať svoj konečný cieľ. V Seifertovej kategorizácii pokrýva kritérium kresťanského étosu štvrtú, siedmu a jedenástu podmienku.

³⁵ WOLTERSTORFF, Nicholas. *Foreword*. In SIMMONS, J. Aaron. (ed.). *Christian Philosophy: Conceptions, Continuations, and Challenges*. Oxford : Oxford University Press, 2019, s. vii.

³⁶ Seifert na viacerých miestach píše o kritériách, ktoré normatívne vymedzujú kresťanskú filozofiu a ktoré explicitne môžu byť viac naplnené filozofmi ne-kresťanmi ako filozofmi kresťanmi. SEIFERT, *Christian Philosophy and Free Will*, s. 20.

³⁷ V Rakúsku je to napr. Institut für Christliche Philosophie na Universität Innsbruck. V USA je významná filozofická spoločnosť s názvom Society of Christian Philosophers založená a fungujúca od roku 1978. V Kanade pôsobí The Dooyeweerd Centre for Christian Scholarship, ktoré odkazuje na holandskú tradíciu, pričom explicitne hlási non-apologetický prístup. Ďalší kanadský The Institute for Christian Studies pôsobí v Toronte už od roku 1967. Na svetových filozofických kongresoch sa pravidelne objavuje sekcia s názvom 'kresťanská filozofia', a to popri iných sekciách, ktoré tiež vyjadrujú náboženské východiská, ako sú budhistická filozofia, konfuciánska filozofia, daoistická (taoistická) filozofia, islamská filozofia a židovská filozofia.

Vyššie uvedená kategorizácia je úvodom do diskusie, ktorá môže priniesť nové pohľady a doplnenia, napriek tomu ju však považujeme za vylepšenú hypotézu odpovede na to, čím je kresťanská filozofia.

V sumarizácii je potrebné zdôrazniť, že ponúkané kritériá neuzatvárajú otázku kresťanskej filozofie do jednej odpovede. Naopak, kresťanská intelektuálna tradícia je historicky veľmi pestrá, pričom jej protagonisti vychádzali z rôznych východísk a akcentovali často odlišné momenty. Systematicky preto chápeme kresťanskú filozofiu ako pluralitnú platformu, na ktorej sa odohráva kreatívny a dynamický dialóg – teda sociálna prax, ktorá produkuje a ktorej sedimentom sú rôznorodé texty, ku ktorým sme sa snažili prispieť aj touto štúdiou.

Záver

V našej štúdii sme najprv ponúkli historicko-terminologické vyjasnenia, ktoré poukázali na niektoré dôležité historické a systematické problémy, ktoré sprevádzajú pojem kresťanskej filozofie. Problémy tohto typu sa ukazujú nielen v oblasti filozofie, ale i v iných humanitných vedách, napr. literárnej teórii (prípád Grahama Greena a Catholic novel).

Dôležitou etapou diskusie o pojme kresťanskej filozofie je obdobie od 30. rokov 20. storočia. Stručne sme predstavili autorov ako Bréhier, Maritain, Gilson a ďalších, ktorí diskutovali fundamentálnu zmyslupnosť výrazu kresťanská filozofia, a následne aj možnosti jej bližšej špecifikácie a vymedzenia.

Za kľúčového súčasného autora považujeme Josefa Seiferta, ktorého teóriu jedenástich podmienok sme predstavili v štvrtej časti nášho textu. Tento prístup nazývame katafatický, pretože zdôrazňuje pozitívne vymedzenie a črty, ktoré by kresťanská filozofia mala obsahovať.

V ďalšej časti sme na podklade koncepcie Josefa Seiferta ponúkli doplnenú a vylepšenú verziu kritérií kresťanskej filozofie. Tri komprehenzívne kritériá (afirmácia, otvorenosť transcencii, kresťanský étos) kategorizujú filozofický prístup, ktorý by mohol byť nazývaný kresťanská filozofia. Avšak zároveň vnímame, že kresťanská filozofia nie je obsahovo vymedzená len textami či kritériami kladenými na filozofické teórie, ale aj sociálnou praxou, ktorá sa deje najmä v kresťanských komunitách, v ktorých filozofi pôsobia.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV Zoznam bibliografických odkazov

- ALLERS, Rudolph. St. Augustine's Doctrine On Illumination. In *Franciscan Studies*, 1952, roč. 12, č. 1, s. 27 - 46. <https://doi.org/10.1353/frc.1952.0020>
- AUGUSTINUS, Aurelius. *Against Julian*. New York : Fathers of the Church, Inc., 1957.
- AUGUSTINUS, Aurelius. *O Boží obci I*. Praha : Univerzita Karlova, Karolinum, 2007.
- BLONDEL, Maurice. *The Letter on Apologetics and History and Dogma*. Grand Rapids : William B. Eerdmans Publishing Company, 1994.
- BRÉHIER, Émile. Ya-t-il une philosophie chrétienne? In *Revue de Métaphysique et de Morale*, 1931, roč. 38, č. 2, s. 133 - 162.

- CAMBRONERO, Marcelo López. A Brief Introduction to Josef Seifert's Philosophy. In *Journal of East-West Thought*, 2017, roč. 7, č. 1, s. 1 – 8.
- CONRADIE, Ernst Marais. *An Ecological Christian Anthropology. At Home on Earth?*. London : Routledge, 2005.
- GILSON, Etienne. What is Christian Philosophy?. In *A Gilson Reader*. (ed. Anton Charles Pegis), Garden City; NY : Hanover House, 1957, s. 177 – 191.
- GILSON, Etienne. *Elements of Christian Philosophy*. Garden City, N.Y. : Doubleday, 1960.
- GILSON, Etienne. *The Spirit of Mediaeval Philosophy*. Notre Dame : University of Notre Dame Press, 1991.
- GILSON, Etienne. *Christian Philosophy : An Introduction*. Toronto : Pontifical Institute of Mediaeval Studies, 1993.
- HADOT, Pierre. *Philosophy as a Way of Life. Spiritual Exercises from Socrates to Foucault*. (ed. Arnold Ira Davidson) Oxford; Cambridge, Massachusetts : Basil Blackwell, 1995.
- LONERGAN, Bernard Francis. *The Origins of Christian Realism*. In Robert Croken – Frederick Crowe – Robert Doran (eds.). *Collected works of Bernard Lonergan*. 6. *Philosophical and theological papers 1958 – 1964*. Toronto : University of Toronto Press, 1996, s. 80 – 93.
- MARITAIN, Jacques. De la notion de philosophie chrétienne. In *Revue néoscholastique de philosophie*, 1932, roč. 34, č. 34, s. 153 – 186. <https://doi.org/10.3406/phlou.1932.2654>
- MARITAIN, Jacques. *An Essay on Christian Philosophy*. New York : Philosophical Library, 1955.
- MARITAIN, Jacques. *About Christian Philosophy*. In (ed. by Balduin Schwarz) *The Human Person and the World of Values: A Tribute to Dietrich Von Hildebrand by His Friends in Philosophy*. New York : Fordham University Press, 1960. s. 1 – 11.
- MARITAIN, Jacques. *Collected Works of Jacques Maritain XX. Untrammelled Approaches*. Notre Dame : University of Notre Dame Press, 1997. <https://doi.org/10.2307/j.ctvpj79bz>
- MUDFORD, Peter. *Graham Greene*. Liverpool : Liverpool University Press, 1996. <https://doi.org/10.2307/j.ctv5rf47v>
- ROJKA, Luboš. Křesťanskí filozofie a ich filozofie. In *Radosť a nádej*, 2017, roč. 20, č. 1 – 2, s. 11 – 23.
- SEIFERT, Josef. *Filosofie. Pravda. Nesmrtnost. Tři pražské přednášky*. Praha : TF UK, 1998.
- SEIFERT, Josef. *De Veritate – Über die Wahrheit. Vom Wesen der Seinswahrheit, Erkenntniswahrheit und Urteilswahrheit. Band 1 : Wahrheit und Person*. Frankfurt : Ontos Verlag, 2009. <https://doi.org/10.1515/9783110330410>
- SEIFERT, Josef. *De Veritate – Über die Wahrheit. Wahrheit und Wahrheitstheorien. Band 2 : Der Streit um die Wahrheit*. Frankfurt : Ontos Verlag, 2009.
- SEIFERT, Josef. Auto-Presentation of My Philosophy. In *Journal of East-West Thought*, 2017, roč. 7, č. 1, s. 9 – 42.
- SEIFERT, Josef. *Christian Philosophy and Free Will*. South Bend, Indiana : St. Augustine's Press, 2019.
- SIMMONS, Aaron. (ed.) *Christian Philosophy: Conceptions, Continuations, and Challenges*. Oxford : Oxford University Press, 2019. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198834106.001.0001>
- SÖRRIES, Reiner. *Spätantike und frühchristliche Kunst: Eine Einführung in die Christliche Archäologie*. Köln-Weimar-Wien : Böhlau Verlag, 2013.
- STADE, George – KARBIENER, Karen. (eds.) *Encyclopedia of British Writers, 1800 to the Present*. Second edition. 20th Century and Beyond. New York : Infobase Publishing, 2009.
- STEINOVÁ, Edita. *Konečné a večné bytie*. Bratislava : Európa, 2022.
- ŠPRUNK, Karel. Dějiny pojmu „křesťanská filozofie“. In *Salve*, 2009, roč. 19, č. 2, s. 9 – 15.
- VAN STEENBERGHEN, Fernand. La IIe Journée d'études de la Société thomiste et la notion de «philosophie chrétienne». In *Revue néo-scholastique de philosophie*, 1933, roč. 35, č. 40, s. 539 – 554. <https://doi.org/10.3406/phlou.1933.2820>

VOLEK, Peter. *Súčasná chápanie kresťanskej filozofie*. In *Viera a život*, 1998, roč. 8, č. 4, s. 388 - 392.

WHEELER, Gregory. *Bounded Rationality*. In *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2020 Edition). Edward Nouri Zalta (ed.). [on-line]. Dostupné na internete: <<https://plato.stanford.edu/archives/fall2020/entries/bounded-rationality/>> [11.8. 2024]

WILLIAMSON, Beth. *Christian Art: A Very Short Introduction*. Oxford : Oxford University Press, 2004. <https://doi.org/10.1093/actrade/97801928803283.001.0001>

SUMMARY

A Defense of the Pluralistic Concept of Christian Philosophy: A Critical Revision of Seifert's Cataphatic Approach in Light of the 1930 Debate

Throughout history, philosophers have variously employed the term 'Christian philosophy', exploring its nuanced meanings. Early Christian intellectuals like John Chrysostom and Aurelius Augustine innovatively identified it as a distinctive philosophical approach. However, their characterization remained primarily theological rather than methodological. These thinkers understood Christian philosophy through the lens of religious revelation and truth, without developing a systematic framework to differentiate it from other philosophical traditions.

The designation of "Christian philosophy" emerged as a contentious concept, particularly in the 1930s when Émile Bréhier challenged its fundamental validity. By drawing a parallel with the absurdity of 'Christian physics' or 'Christian mathematics', Bréhier sparked a significant philosophical debate.

The discourse quickly transcended its initial Francophone origins, attracting philosophers like Fernand Van Steenberghe, Jacques Maritain, Etienne Gilson, Edith Stein, and Bernard Francis Lonergan. These scholars proposed more nuanced interpretations, seeking to rehabilitate the term by recognizing philosophy's distinct character from natural scientific inquiry.

Unlike technical disciplines, philosophical work is deeply influenced by cultural context, individual perspectives, and worldview. This personal dimension is not unique to philosophy but permeates creative fields such as art, pedagogy, and psychotherapy.

Importantly, Christian philosophy is not a monolithic system but a rich, pluralistic tradition. It encompasses diverse approaches: Augustinian and Thomistic methodologies, personalistic and existentialist perspectives, phenomenological and transcendental frameworks, and both continental and analytic philosophical traditions.

This plurality reflects the dynamic and adaptable nature of Christian philosophical thought, which resists rigid methodological constraints while maintaining a fundamental coherence with Christian intellectual heritage.

The philosophical debate surrounding Christian philosophy continues to evolve, with Josef Seifert, an Austrian philosopher, making significant contributions to its conceptualization. Josef Seifert's approach is distinctive, defining Christian philosophy both positively (cataphatically) and negatively (apophatically) through eleven interconnected conditions.

These conditions are not mutually exclusive but collectively form a "cluster cataphatic conception" of Christian philosophy. Key characteristics include: compatibility with Christian revelation and faith, thematic proximity to theological discourse, epistemically positive relationship with faith-based knowledge, emphasis on virtues, apologetic character, practical wisdom orientation, philosophical humility, rejection of utopian philosophical ambitions.

Josef Seifert's framework provides a nuanced, flexible understanding of Christian philosophy that acknowledges its complexity and intellectual diversity.

This analysis conceptualizes Christian philosophy as a dynamic social practice performed by Christian philosophers. Building on Josef Seifert's original framework, the study distills his eleven conditions into three core criteria:

1. Affirmation: Ensuring philosophical positions cohere with core Christian doctrine
2. Openness: Receptivity to intellectual impulses transcending established philosophical boundaries
3. Christian Ethos: Incorporating both substantive content and propositional attitudes, including ethical and intellectual virtues

These criteria recognize the rich diversity of the Christian intellectual tradition. Rather than prescribing a singular approach, the study understands Christian philosophy as a pluralistic platform fostering creative dialogue and generating diverse philosophical texts.

Christian philosophy represents an intellectual approach that transcends methodological rigidity. It embodies a dialogical space where faith and philosophical inquiry intersect, allowing scholars to explore theological insights through rigorous philosophical analysis. This approach recognizes the complex relationship between philosophical reasoning and religious understanding, emphasizing intellectual openness, critical engagement, and profound spiritual contemplation.

Mgr. Ján Hrkút, PhD., Katolícka univerzita v Ružomberku,
Filozofická fakulta, Katedra filozofie
SK-034 01 Ružomberok, Hrabovská cesta 1B
e-mail: <jan.hrkut@ku.sk>
ORCID: 0000-0002-5268-1106